

Joanna Aleksandra RADOWICZ

Politechnika Świętokrzyska

joannaaleksandra@wp.pl

RAZEM CZY OSOBNO?

TENDENCJE SEPARATYSTYCZNE W SZKOCJI

ABSTRACT **Together or Separately? Scottish Independence Tendencies**

In 1707, the Act of Union formally united Scotland with England as Great Britain. Scotland retained its own legal system, churches and universities but all real political power moved to London. Scots have never accepted English domination. But the electoral success of New Labour in 1997 paved finally the way for Scottish needs to independence. On September 11, 1997 Labour government held a referendum on the issue of devolution. A positive outcome led to the elections of a devolved Scottish Parliament in 1999. Devolution made Scotland more independent from Westminster but also strengthened Scottish national identity and tendencies of separatism. On October 15, 2012 First Minister of Scotland Alex Salmond and British Prime Minister David Cameron have signed 'Edinburgh agreement' which enable to enact referendum on Scottish independence on September 18, 2014. That day Scots will decide whether they continue to be a part of the United Kingdom. The main purpose of this article is to present the Scottish independence tendencies in comparison to their history, national identity and devolution process.

Słowa kluczowe: Szkocja, referendum w Szkocji, Alex Salmond, Parlament Szkocji

Key-words: Scotland, Scottish referendum, Alex Salmond, Scottish Parliament

W październiku 2012 r. pierwszy minister Szkocji Alex Salmond oraz brytyjski premier David Cameron podpisali porozumienie¹, na mocy którego w 2014 r. odbędzie się referendum w sprawie odłączenia Szkocji od Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Data jest nieprzypadkowa, ma znaczenie symboliczne – referendum ma się odbyć dokładnie w 700. rocznicę zwycięskiej bitwy Szkotów z Anglikami pod Bannockburn².

Z jednej strony Szkocja postrzegana jest jako integralna część Zjednoczonego Królestwa, a z drugiej istnieje powszechna świadomość pewnej odrębności Szkotów, ich kultury, historii i tradycji. Postulat odłączenia od Wielkiej Brytanii stanowi zatem bardzo ciekawy problem badawczy i zmusza do bliższego przyjrzenia się Szkocji i samym Szkotom.

I. SZKOCJA JAKO CZĘŚĆ ZJEDNOCZONEGO KRÓLESTWA

Szkocja była niepodległym państwem od momentu powstania (za tę datę uznaje się rok 843³) aż do 1707 r., kiedy na podstawie opracowanego i przyjętego rok wcześniej przez Królestwo Szkocji i Królestwo Anglii Traktatu o Unii (Act of Union)⁴ stworzono unię realną i powstało nowe państwo – Królestwo Wielkiej Brytanii⁵. Act of Union miał zapewnić Anglii korzyści polityczne, natomiast ubogim Szkotom miał zagwarantować poprawę sytuacji gospodarczej. Szkocja w ramach unii zachowała jednak jedynie niewielką odrębność, m.in. w dziedzinie prawa, Kościoła i edukacji⁶. Jak jednak zauważa Colin Kidd, pozostanie Szkocji w ramach unii nie stało w sprzeczności z nacjonalizmem szkockim, ale było rozwiązaniem *umożliwiającym Szkocji pozostanie Szkocją w brytyjskich ramach*⁷.

Szkoci zmuszeni byli podpisać Traktat, ponieważ dzięki temu mogli uniknąć wojny z silniejszą politycznie, gospodarczo oraz militarnie Anglią. Konflikt pomiędzy obydwojma królestwami narastał bowiem już od końca XVI w., a nasilił się, gdy na tronie

¹ Porozumienie to nazwano Edinburgh Agreement, zostało ono podpisane dokładnie 15 X 2012 r.

² W bitwie pod Bannockburn w 1314 r. Szkoci pod dowództwem króla Roberta I (Robert the Bruce) pokonali Anglików. C. Kidd, *The Case for Union*, „Public Policy Research” 2012, Vol. 19, nr 1, s. 5, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1744-540X.2012.00675.x>.

³ Pierwszym uznawanym władcą Szkocji był król Kenneth, który panował w latach 843-859. Do pełnego zjednoczenia ziem szkockich doszło w latach 1034-1040, za panowania Duncana I.

⁴ Traktat został przyjęty przez oba parlamenty poprzez uchwalenie w 1707 r. Aktów Unii. T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu politycznego Szkocji*, Szczecin 2011, s. 24.

⁵ Wcześniej, bo w 1603 r., Królestwo Szkocji weszło z Królestwem Anglii w unię personalną, kiedy po śmierci Elżbiety I król Szkocji Jakub VI został królem angielskim. Unia ta nie stworzyła jednak nowego państwa, ponieważ miała charakter typowo dynastyczny.

⁶ K. Sobolewska-Myślik, *Partie i systemy partyjne na poziomie regionu. Przykład Szkocji i Katalonii*, Kraków 2012, s. 51, *Prace Monograficzne Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, 616.

⁷ C. Kidd, *The Case for Union*, s. 6.

angielskim zasiadła nieakceptowana przez Szkotów dynastia hanowerska⁸. Spory mogły doprowadzić do rozpadu powstałej w 1603 r. unii personalnej, a to nie podobało się Anglikom. Traktat zapobiegł konfliktowi i w konsekwencji spowodował utratę niepodległości Szkocji i jej silne uzależnienie od potężniejszej Anglii⁹. W Traktacie znalazły się postanowienia mówiące, że:

- I. *Królestwa Szkocji i Anglii łączą się w jedno pod nazwą Wielka Brytania; flaga Zjednoczonego Królestwa przedstawia połączone krzyże św. Andrzeja i św. Jerzego.*
- II. *Prawo dziedziczenia tronu Wielkiej Brytanii przechodzi na księżniczkę Zofię Hanowerską i jej następców będących protestantami. „Wszyscy papiści oraz osoby, które zawarły małżeństwo z papistą”, nie mają żadnych praw do „imperialnej korony Wielkiej Brytanii”, jak również wszelkich jej dominiów.*
- III. *Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii reprezentowane jest przez jeden i ten sam Parlament noszący nazwę: Parlament Wielkiej Brytanii*¹⁰.

Zaraz po zatwierdzeniu Traktatu królowa Anna wyraziła swoją opinię na temat zwartej unii: *Życzę sobie i oczekuję od wszystkich moich poddanych obydwu narodów, żeby odtąd traktowali się nawzajem z całym możliwym szacunkiem i uprzejmością, tak aby cały świat ujrzał, iż pragną się stać jednym narodem*¹¹.

Po zawarciu unii w nowo powstałym państwie utworzone zostały całkiem nowe instytucje. W miejsce parlamentów obu państw (które przestały formalnie istnieć 30 kwietnia 1707 r.) utworzony został Parlament Wielkiej Brytanii. W rzeczywistości jednak szkocki parlament został wchłonięty przez parlament w Londynie. Szkoci otrzymali w nim zaledwie czterdzieści pięć miejsc w Izbie Gmin (Anglia posiadała ich 513) oraz szesnaście w Izbie Lordów¹². Z formalnego punktu widzenia nowo powstałe królestwo utworzone zostało w drodze umowy pomiędzy równymi państwami, w rzeczywistości znaczącą przewagę w unii miała Anglia¹³.

Traktat o Unii, na mocy którego doszło do połączenia Anglii i Szkocji, stworzył jedno państwo, w którym funkcjonowały dwa systemy prawne i dwa odrębne Kościoły państwowe oraz jeden parlament z siedzibą w Londynie¹⁴. Z tego powodu Zjednoczone

⁸ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 23-24.

⁹ Według średniowiecznego angielskiego mitu potomek Eneasza, Brutus, uciekł z Troi i wraz ze swoimi kompanami osiedlił się na wyspie – Wielkiej Brytanii, gdzie miała powstać druga Troja. Po jego śmierci ziemie wyspy zostały podzielone między jego synów: Locrinusa, który odziedziczył Loegrię – dzisiejszą Anglię, Cambera, który otrzymał ziemie Kambrii – dzisiejszej Walii i Albanactusa, któremu przypadła w spadku Alba – dzisiejsza Szkocja. Z racji tego, że Albanactus był najmłodszy, miał być posłuszny swojemu najstarszemu bratu Locrinusowi. Dlatego ziemie szkockie miały podlegać Anglii, a unia z 1707 r. była jedynie potwierdzeniem i odnowieniem tej podległości. Zob.: S. Kubas, *Parlament Szkocki. Dewolucja – wyzwanie dla Zjednoczonego Królestwa*, Warszawa 2004, s. 122-123.

¹⁰ S. Zabieglik, *Historia Szkocji*, Gdańsk 2000, s. 205-206.

¹¹ M. Ostrowski, *Bez żarliwości o wolności*, „Polityka” 2007, 1 V, [online] http://www.polityka.pl/swiat/analizy/216336,1,bez-zarliwosci-o-wolnosc.read,13_VI_2013.

¹² S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 30-31.

¹³ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 25.

¹⁴ *Tamże*.

Królestwo określane jest niekiedy mianem państwa-związku (*union state*), które powstało w wyniku zawarcia unii i które, co istotne, nie jest ani państwem federalnym, ani jednolitym¹⁵.

Mimo unii Szkoci nie ulegli procesowi całkowitej asymilacji. Unia nie została przede wszystkim zaakceptowana przez szkockich górali. Odrębność Szkocji, jak uważa Katarzyna Sobolewska-Mysłik, *była zawsze oczywista, chociaż niekoniecznie eksponowana*¹⁶. Jednak wszelkie próby niezależnienia od Anglii kończyły się porażkami.

Niepowodzeniem zakończyły się powstania jakobickie przeciw Anglikom. Jakobici byli zwolennikami rodziny Stuartów, która została w 1689 r. odsunięta od tronu brytyjskiego. Próby odzyskania korony przez potomków Jakuba VII Stuarta były przyczyną kilku powstań. Najbardziej znane z nich zakończyło się przegraną Szkotów w bitwie pod Culloden (1746), która zamiast niepodległości przyniosła jedynie sankcje wobec wyznawców innej religii niż anglikańska. Ponadto skonfiskowano majątki wielu jakobitów, a język Szkotów, gra na dudach i noszenie kiltów zostały zakazane¹⁷. Zniesione zostało także stanowisko rządowego sekretarza dla Szkocji¹⁸.

Jednak Szkoci nie wyrzekli się walki o swoje prawa. Po koniec XIX w. powstające wówczas partie lewicowe przedstawiły konieczność utworzenia rządów autonomicznych (Home Rule) dla Szkocji. W 1886 r., w maju, czyli miesiąc po ogłoszeniu przez premiera Gladstone'a projektu Home Rule dla Irlandii¹⁹, powstała grupa Scottish Home Rule Association (SHRA). Koncepcja stworzenia rządów autonomicznych uznana została w 1888 r. przez Jamesa Keira Hardiego, ówczesnego sekretarza Szkockiej Partii Pracy, za podstawowy postulat w programie partii. Szczególną rolę w propagowaniu tej idei odegrał także późniejszy pierwszy laburzystowski premier Wielkiej Brytanii, Szkot James Ramsay MacDonald²⁰.

W manifestie wyborczym Labour Party z 1918 r. pojawiła się także propozycja zapewnienia wszystkim narodom Imperium Brytyjskiego prawa do samookreślenia, jednak z czasem kwestie dotyczące Home Rule oraz przeprowadzenia dewolucji²¹ zniknęły na dłużej z programu politycznego laburzystów²².

¹⁵ K. Sobolewska-Mysłik, *Partie i systemy partyjne...*, s. 50.

¹⁶ *Tamże*, s. 51.

¹⁷ S. Zabieglik, *Powstania jakobickie w Szkocji*, Emito.net, 10 IV 2008, [online] http://www.emito.net/kultura/historia/powstania_jakobickie_w_szkocji_49280.html, 14 VI 2013.

¹⁸ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 26.

¹⁹ Irish Home Rule zostało zaproponowane przez premiera Gladstone'a i – przy wsparciu nacjonalistycznych posłów irlandzkich w Izbie Gmin – miało doprowadzić do przyjęcia ustawy o autonomii Irlandii. *Tamże*, s. 30; S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 48.

²⁰ James Ramsay MacDonald postulował poszerzenie Home Rule na inne terytoria niż tylko Irlandię i propagował koncepcję „Home Rule All Around”.

²¹ Dewolucja jest formą decentralizacji władzy państwowej. Na gruncie brytyjskim oznacza przeniesienie niektórych kompetencji organów centralnych na instytucje niższego szczebla: krajów (w przypadku Szkocji, Walii) oraz regionów w Anglii. A. Zięba, *Przestanki reformy ustrojowej państwa w doktrynie Labour Party*, „Państwo i Prawo” 2001, z. 5, s. 82; S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 11-24 i nast.

²² T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 29.

Inicjatywy legislacyjne dotyczące Home Rule dla Szkocji były przedstawiane w latach 1890-1914 aż trzynastą razy, jednak żadna z nich nie dotarła nawet do etapu drugiego czytania w Izbie Gmin. Z dużym zainteresowaniem spotkał się natomiast opublikowany w 1922 r. pamflet *Rządy dla Szkocji*, w którym przedstawiona została propozycja stworzenia Narodowego Parlamentu Szkockiego oraz Szkockiej Egzekutywy. Proponowane w pamflecie władze szkockie miały podejmować decyzje dotyczące spraw szkockich z wyłączeniem spraw zagranicznych oraz obronności, które to miały pozostać nadal w rękach parlamentu brytyjskiego²³.

W późniejszym czasie kwestie dotyczące Home Rule, a także niepodległości Szkocji powróciły w programie politycznym utworzonej w 1934 r. Szkockiej Partii Narodowej, która do dnia dzisiejszego walczy o prawa Szkotów i zwiększenie ich niezależności od władz w Londynie²⁴.

II. PROCES DEWOLUCJI W SZKOCJI

W 1970 r. na Morzu Północnym, w okolicach Forties Field, odkryto złoża ropy naftowej. Dało to Szkotom nadzieje na wzrost ich znaczenia jako narodu oraz pozwoliło pokonać stare obawy, że Szkoci nie poradzą sobie finansowo bez Anglii²⁵. Argument ekonomiczny pozostania Szkocji w ramach Zjednoczonego Królestwa przestał odgrywać kluczową rolę. Złoża ropy na Morzu Północnym, jak również powstanie Wspólnot Europejskich dały Szkotom nadzieje na możliwość usamodzielnienia się i uniezależnienia od Wielkiej Brytanii²⁶. Z drugiej strony tendencje niepodległościowe w Szkocji znacznie wzmocnił fakt przystąpienia Wielkiej Brytanii do Wspólnoty Europejskiej w 1973 r. i związana z tym obawa, że w procesie integracyjnym pozycja władz w Edynburgu znacznie zmaleje.

Jeszcze wcześniej, bo już w 1969 r., powstała Królewska Komisja ds. Konstytucji (Royal Commission on the Constitution) – nazwana później od nazwiska jej przewodniczącego Komisją Kilbrandona. Komisja przedstawiła w 1973 r. raport (*Report of the Royal Commission on the Constitution 1969-1973*, zwany Raportem Kilbrandona), w którym zawarta została propozycja przeprowadzenia dewolucji w Szkocji²⁷. Komisja Kilbrandona opowiedziała się także za możliwością utworzenia wybieranego bezpośrednio Parlamentu Szkockiego²⁸. Raport nie spotkał się jednak z dużym zainteresowaniem ani ze strony polityków konserwatywnych, ani Partii Pracy. Jednak po wygranej w wyborach z 1974 r. labu-

²³ *Tamże*, s. 30-31.

²⁴ *Tamże*, s. 31.

²⁵ *Pocket History of Scotland*, red. J. Mackay, Bath 2003, s. 330-331.

²⁶ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 38.

²⁷ Komisja zaproponowała również przeprowadzenie dewolucji w Walii. Zob.: S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 55.

²⁸ H. Harmer, *The Longman Companion to the Labour Party 1900-1998*, London 1999, s. 175, *Longman Companions to History*.

rzystowski rząd Harolda Wilsona obiecał rozpoczęcie prac nad dewolucją. Dwa lata później, w 1976 r., powstał projekt ustawy dewolucyjnej wspólnej dla Szkocji i Walii, jednak został on odrzucony. W jego miejsce stworzone zostały dwa oddzielne projekty. Po podpisaniu obu ustaw przez królową zatwierdzone zostały referenda, dla których ważności, zgodnie z poprawką posła Cunninghama, wymagane było poparcie 40% całego elektoratu²⁹. Przeprowadzone 1 marca 1979 r. referendum dewolucyjne okazało się porażką zwolenników większej niezależności dla Szkocji³⁰. Frekwencja wyniosła 62,9%, za dewolucją głosowało 51,9%, co stanowiło jednak zaledwie 32,9% elektoratu. Propozycja utworzenia narodowego zgromadzenia nie uzyskała zatem wymaganych 40% głosów³¹.

Postulaty zwiększenia niezależności Szkocji powróciły jednak już w latach 80. XX w. Powstała wówczas Kampania na rzecz Zgromadzenia Szkockiego (Campaign for a Scottish Assembly – CSA), której szeregi zasilili laburzyści, liberalni demokraci, a także szkoccy nacjonaliści³². W 1988 r. sformułowany został manifest *Roszczenie Praw dla Szkocji (Claim of Right for Scotland)*, w którym pojawiły się żądania stworzenia *praw konstytucyjnych Szkocji w obrębie Zjednoczonego Królestwa*³³. Uznano, że *Zjednoczone Królestwo od samego początku miało nieprawidłowy kształt, a w obecnej rzeczywistości uzyskało rażącą formę*³⁴. W manifestie zapisano także, iż *Ustanowienie Szkockiej Konwencji Konstytucyjnej, a następnie utworzenie Zgromadzenia Szkockiego nie może samodzielnie doprowadzić do niezbędnej reformy rządu brytyjskiego, ale jest konieczne do ocalenia resztek odrębnych rządów szkockich, a może też sformować falę sprzeciwu, która uruchomi proces reformy brytyjskiej*³⁵.

W 1989 r. utworzona została Szkocka Konwencja Konstytucyjna (Scottish Constitutional Convention)³⁶, w której skład weszli przedstawiciele najważniejszych szkockich organizacji politycznych i społecznych. Do jej głównych zadań miało należeć opracowanie szczegółowych kwestii dotyczących utworzenia Zgromadzenia w Szkocji³⁷. W 1995 r. Konwencja stworzyła raport pt. *Szkocki Parlament: szkockie prawo (Scotland's Parliament: Scotland's Right)*. Postanowienia zawarte w raporcie stały się później wytyczną dla laburzystów odnośnie do kwestii dewolucyjnych w przedstawionym przez nich programie politycznym³⁸.

²⁹ S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 55-56.

³⁰ D. Denver i in., *Scotland Decides. The Devolution Issue and the 1997 Referendum*, London 2000, s. 23.

³¹ W Walii natomiast frekwencja wyniosła jedynie 58%, za dewolucją zagłosowało natomiast 20%, co stanowiło zaledwie 12% elektoratu. D. Denver, *Voting in the 1997 Scottish and Welsh Devolution Referendums: Information, Interests and Opinions*, „European Journal of Political Research” 2002, Vol. 41, nr 6, s. 828, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/1475-6765.00034>.

³² S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 56.

³³ T. Kapitalniak, *Historia Szkocji*, Łódź 2000, s. 112.

³⁴ S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 56.

³⁵ *Tamże*, s. 56.

³⁶ H. Harmer, *The Longman Companion...*, s. 177.

³⁷ T. Kapitalniak, *Historia Szkocji*, s. 112.

³⁸ S. Zabieglik, *Historia Szkocji*, s. 320; S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 58.

Kolejne nadzieje na większą niezależność Szkocji pojawiły się w 1994 r., kiedy nowy lider Partii Pracy, Tony Blair, obiecał, że jeśli jego ugrupowanie wygra nadchodzące wybory, to rząd laburzystowski stworzy parlament w Szkocji. W 1996 r. Blair zapowiedział, że jeżeli Partia Pracy odniesie zwycięstwo wyborcze, to referenda w Szkocji i Walii zostaną przeprowadzone w przeciągu sześciu miesięcy od wygranej³⁹. Laburzyści wywiązali się z danej Szkotom obietnicy i już we wrześniu 1997 r. odbyło się referendum. Szkotom zadano wówczas dwa pytania: „Czy jesteś za powołaniem Parlamentu Szkockiego?“, „Czy jesteś za tym, aby Parlament Szkocki miał prawo do uchwalania podatków?“⁴⁰.

Większość Szkotów pozytywnie odebrała propozycje dewolucyjne. 11 września 1997 r. za utworzeniem regionalnego parlamentu narodowego opowiedziało się aż 74,3% Szkotów, a 63,5% wyraziło zgodę, aby Parlament Szkocki miał uprawnienia do zmiany przepisów podatkowych. Frekwencja przekroczyła wymagane 60,4%⁴¹. Szkoci opowiedzieli się zatem za utworzeniem regionalnego parlamentu narodowego⁴², do którego pierwsze wybory odbyły się w 1999 r. Największe zwycięstwo odniosła wówczas Szkocka Partia Pracy, która zdobyła pięćdziesiąt sześć miejsc w nowym Parlamencie Szkockim⁴³.

Pierwsze posiedzenie Parlamentu Szkockiego odbyło się 12 maja 1999 r., a jego inauguracja miała oficjalnie miejsce 1 lipca 1999 r. pod przewodnictwem królowej Elżbiety II, która ofiarowała Parlamentowi Szkockiemu nową buławę wykonaną ze szkockiego srebra i ozdobioną wstążką ze złota zebranego w rzekach Szkocji⁴⁴.

Dewolucja przekazała władzę wykonawczą w Szkocji rządowi szkockiemu (Scottish Executive), na którego czele zasiada pierwszy minister Szkocji (First Minister of Scotland). Obok pierwszego ministra w skład rządu wchodzi ministrowie, a także lord adwokat (Lord Advocate) i radca generalny (Solicitor General)⁴⁵.

III. TOŻSAMOŚĆ NARODOWA SZKOTÓW

Pomimo stworzenia w 1707 r. unii, Szkoci zachowali w ramach nowego państwa odrębność religijną, językową oraz prawną. Idea szkockości przetrwała zatem do dnia dzisiejszego, a Szkoci nie ulegli asymilacji. Czynniki, które, jak zauważa Tomasz Czapiewski, miały ogromny wpływ na ograniczenie procesu asymilacji Szkotów, to:

³⁹ H. Harmer, *The Longman Companion...*, s. 177.

⁴⁰ S. Zabieglik, *Historia Szkocji*, s. 320.

⁴¹ D. Denver, *Voting in the 1997...*, s. 829; E. Gdulewicz, W. Kręcisz, *Ustrój polityczny Wielkiej Brytanii*, [w:] *Ustroje państw współczesnych*, red. W. Skrzydło, Lublin 2000, s. 18.

⁴² Ciekawą opinię na temat propozycji przeprowadzenia referendum w Szkocji można znaleźć w autobiografii ówczesnego premiera Wielkiej Brytanii T. Blaira. T. Blair, *Podróż*, przeł. Z. Szachnowska-Olesiejuk, M. Fabian, Katowice 2011, s. 354-358.

⁴³ K. Sobolewska-Myślik, *Partie i systemy partyjne...*, s. 53.

⁴⁴ S. Zabieglik, *Historia Szkocji*, s. 323.

⁴⁵ B.W. Hogwood, *The Administration of Scotland. From Scottish Office to Scottish Government*, [w:] *The Consequences of Devolution*, red. P. Norton, London 1998, s. 14, *King-Hall Paper*, 6.

- odrębność Kościoła szkockiego;
- odrębność systemu prawnego i administracji;
- oddziaływanie silnego ruchu separatystycznego w sąsiedniej Irlandii⁴⁶.

Anna Kulpa w swojej pracy *Tradycja wynaleziona i obywatelskość w tożsamości Szkotów* uznaje, że szkocka tożsamość narodowa jest przede wszystkim tożsamością obywatelską. Ma natomiast niewiele tożsamości etnicznej⁴⁷. Tożsamość narodowa może być bowiem analizowana w trzech kategoriach: obywatelskiej, kulturowej oraz etnicznej. Stephen Schulman przedstawił kluczowe elementy określające każdą z tych kategorii. Tożsamość obywatelską charakteryzują wspólne: terytorium, obywatelstwo, zgoda i chęć przynależności, ideologia polityczna, instytucje i prawa polityczne. Tożsamość kulturowa wyznaczona jest natomiast przez: religię, język, tradycję. Ostatnia z wymienionych, czyli tożsamość etniczna, określona zostaje natomiast przez wspólne pochodzenie⁴⁸.

Szkoci mają poczucie tożsamości narodowej, będąc – jak to określił Benedict Anderson – „wspólnotą wyobrażoną” odwołującą się do szeregu symboli, wartości wiedzy i przedstawień. Dla Szkotów znaczenie mają przede wszystkim wartości obywatelskie i polityczne, natomiast mniejszą rolę odgrywa wspólnota kulturowa⁴⁹. Jak zauważa David McCrone: *Szkoci są narodem, ponieważ ludzie identyfikują się jako Szkoci. Nie robią tego, ponieważ istnieje jakaś dawna pamięć ludowa, ale dlatego, że tożsamość narodowa jest przenoszona za pomocą wielu stowarzyszeń i organizacji, które nazywamy w skrócie „społeczeństwem obywatelskim”*⁵⁰. Społeczeństwo szkockie jest jednak dumne ze swojego dorobku kulturowego. Większość Szkotów, bo aż 97%, jest dumna ze szkockiego krajobrazu, 82% ze szkockiej muzyki, 79% z tartanu, a 76% z Wiliama Wallace’a⁵¹. Idea „szkockości” przetrwała także dzięki wybitnym osiemnastowiecznym myślicielom czy naukowcom, jak Adam Smith, David Hume, James Hutton czy James Watt. Niebagatelne znaczenie mieli także wybitni twórcy szkockiej literatury: Robert Burns oraz Walter Scott. Szczególne sukcesy na polu kultury i nauki odnosili Szkoci w XVIII w., przez co można spotkać się z określeniem tamtego czasu jako „wieku doskonalenia” (*age of improvement*) lub „szkockiego oświecenia”⁵².

Francuski dziennikarz Philippe Daudy uważa, że Szkoci są tacy, jacy są, przez ciągle padający w ich kraju deszcz, co wyraził słowami: *Zabierzcie deszcz i nie będzie Szkocji* –

⁴⁶ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 26-27.

⁴⁷ A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona i obywatelskość w tożsamości Szkotów*, [w:] *Tożsamości kulturowe w Europie Zachodniej*, red. P. Załęski, P. Syliwoniuk, Warszawa 2012, s. 189-190, *Kultura i Polityka*, 1.

⁴⁸ Por.: S. Schulman, *Challenging the Civic/Ethnic and West/East Dichotomies in the Study of Nationalism*, „Comparative Political Studies” 2002, Vol. 35, nr 5, s. 559, [online] <http://dx.doi.org/10.1177/0010414002035005003>; J. Mitchell, L. Bennie, R. Johns, *The Scottish National Party. Transition to Power*, Oxford 2012, s. 108.

⁴⁹ A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona...*, s. 191.

⁵⁰ Cyt. za: *tamże*, s. 217.

⁵¹ *Tamże*, s. 216.

⁵² T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 27.

*ani zielonych łąk, ani tweedu Harrisa, pstrągów, lososi, ani whisky, ani marzeń, ani ucieczek pod błękitne nieba, ani żołnierzy fortuny, ani kolonii*⁵³.

Sami Szkoci postrzegają swoją kulturę często poprzez stereotypy. Jak zauważa Anna Kulpa, *Takie skłonności umacnia dodatkowo przemysł turystyczny, ukazując Szkocję jako krainę romantycznych i dzikich Highlands*⁵⁴, *gdzie mieszkańcy noszą kilt i uwielbiają muzykę z dud*⁵⁵.

Tożsamość Szkotów opiera się także na ciągłym podkreślaniu przez nich ich antyangielskości. Mają oni nawet swoją legendę dotyczącą stworzenia świata, w której prześmiewczo i w formie żartu widoczne jest niechętnie podejście Szkotów do ich sąsiadów – Anglików: Podczas tworzenia świata Bóg dyskutował z Archaniołem Gabrielem. Siedząc na swoim tronie Pan przedstawił Gabrielowi swoje plany dotyczące Szkocji. *Gabrielu – powiedział Bóg – Zamierzam ofiarować Szkocji imponujące góry, wspaniałe wąwozy górskie pełne purpurowych wrzosów. Jelenie będą wędrowały po okolicach, orły będą krążyć po niebie, lososie będą wyskakiwać z krystalicznie czystych rzek i jezior, a otaczające morza będą wypetnione rybami. Rolnictwo będzie się rozwijać, a dzięki wspaniałemu połączeniu jęczmienia i wody powstanie coś wyjątkowego nazywanego whisky. Węgiel, ropa i gaz – wszystko tam będzie. Szkoci będą inteligentni, twórczy i pracowici...* W tym miejscu Gabriel przerwał Panu Bogu, zadając pytanie: *Zaczekaj, nie jesteś zbyt hojny dla tych Szkotów?* Wszechmocny odpowiedział na to: *Nie za bardzo, nie powiedziałem Ci bowiem jeszcze, kogo Szkoci będą mieć za sąsiadów!*

Antyangielskość i budowana na tym tożsamość narodowa daje się zauważyć w wielu aspektach życia codziennego. Historia Szkocji nacechowana jest „antyangielskością”, a Szkoci są do niej mocno przywiązani. Pamięć o własnej przeszłości jest ważnym elementem budowania tożsamości narodowej. W tym znaczeniu historia Szkocji pełna jest właśnie przede wszystkim zagrożenia ze strony Anglików. Pokazuje to średniowiecze, kiedy państwo Piktów i Szkotów było zagrożone napaściami przez plemię Angłów. Także później, po zjednoczeniu za Duncana I (1034-1040) ziem Szkocji, ciągle trwały walki jej mieszkańców z Anglikami. Szczególne znaczenie miały one za panowania króla angielskiego Edwarda I na przełomie XII i XIV w. Edward po ogłoszeniu się Strażnikiem Królestwa Szkocji na tyle krwawo tłumił wszelkie próby oporu, że otrzymał przydomek Młot na Szkotów⁵⁶.

Szkoci mają zatem swoją własną historię mocno nacechowaną wrogością wobec sąsiadów – Anglików. Z tego powodu wygrana Williama Wallace’a pod Stirling czy Roberta Bruce’a pod Bannockburn stanowią dla nich wydarzenia godne świętowania i upamiętniania także obecnie. Wszystkie przegrane z Anglikami odbierane są natomiast do dzisiaj jako wielkie porażki⁵⁷.

⁵³ M. Ostrowski, *Bez żarliwości...*

⁵⁴ W tym kontekście słowo „Highlands” oznacza górzysty region północnej Szkocji znany ze swojego piękna.

⁵⁵ Cyt. za: A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona...*, s. 203.

⁵⁶ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 22.

⁵⁷ A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona...*, s. 195-196.

Wrogość wobec Anglików jest wyraźnie widoczna podczas meczów piłki nożnej reprezentacji Szkocji z drużyną Anglii. Kibice obu drużyn manifestują swoją przynależność narodową i skandują hasła narodowe⁵⁸. Piłka nożna pozwala Szkotom na ekspresyjne wyrażenie swojej przynależności narodowej⁵⁹.

Antyangielskość nie wyklucza jednak pewnego rodzaju poczucia Szkotów, że są Brytyjczykami. Większość z nich nie wypiera się tego. „Naród brytyjski” naturalnie nie istnieje. „Brytyjskość” nie oznacza zatem narodowości. Jest to jedynie przywiązanie i akceptacja dla funkcjonowania w pewnych formalnych ramach. *Wiąże się ją także z patriotyczną lojalnością wobec Korony, protestanckiej sukcesji i posłuszeństwem wobec prawa stanowionego przez parlament*⁶⁰.

Po 1979 r. poczucie przynależności do bycia Szkotem zaczęło znacznie wzrastać. We wspomnianym 1979 r. 31% mieszkańców Szkocji określało siebie mianem Brytyjczyków, a 66% procent nazywało się Szkotami. Jednak już w 1997 r. zaledwie 8% widziało siebie bardziej jako Brytyjczyka niż Szkota lub po prostu Brytyjczyka, podczas gdy 61% myślało o sobie raczej jako o Szkocie lub bardziej Szkocie, 27% czuło się natomiast tak samo Szkotami, jak Brytyjczykami⁶¹.

Język

Językami narodowymi Szkotów są szkocki gaelicki (*Scottish Gaelic*) i szkocki (*Scots*), jednak nie mają one decydującego znaczenia dla identyfikacji narodowej Szkotów. David McCrone uważa, że *być Szkotem to jest zagadnienie o charakterze terytorialnym, a nie kwestia językowa czy związana z przynależnością etniczną*⁶². Najważniejszym językiem w codziennym życiu jest angielski, będący także językiem urzędowym. Znaczenie ma zwłaszcza prestiżowy *Standard English* używany przez elity polityczne, kulturowe i religijne Wielkiej Brytanii⁶³. Już w XVIII w. lingwista dr Samuel Johnson uważał, że szkockie języki wymrą, ponieważ, jak pisał: *Ludzie wielcy, uczeni, ambitni oraz próźni – wszyscy kultuwują angielskie wyrażenia i angielską mowę*⁶⁴. Rzeczywiście tak się stało – język szkocki przez swoje podobieństwo do angielskiego oraz rosnące znaczenie wspomnianego *Standard English* zaczął sukcesywnie tracić na znaczeniu. Szkoci nadal używają niektórych słów szkockich w mowie potocznej, niepodobnych do ich odpowiedników w języku angielskim. Jako przykład może służyć słowo *little* – „mały”, które

⁵⁸ Tamże, s. 214.

⁵⁹ Więcej zob.: J. Abell, „They Seem to Think ‘We’re Better than You’”: Framing Football Support as a Matter of „National Identity” in Scotland and England, „British Journal of Social Psychology” 2011, Vol. 50, nr 2, s. 248-249, [online] <http://dx.doi.org/10.1348/014466610X514200>.

⁶⁰ Cyt. za: A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona...*, s. 202.

⁶¹ D. Denver, *Voting in the 1997...*, s. 833-834.

⁶² Cyt za: R. Wiszniewski, *Przełomy państwa współczesnego. Przypadek Szkocji i Katalonii*, Warszawa 2013, s. 71.

⁶³ R. Szul, *Język, naród, państwo. Język jako zjawisko polityczne*, Warszawa 2009, s. 293-294.

⁶⁴ M. Ostrowski, *Bez żarliwości...*

w Szkocji jest często zastępowane słowem *wee*. Aż 85% Szkotów deklaruje, że używa języka szkockiego, jednak większość z nich (64%) uznaje go raczej za sposób mówienia niż za język. Niekiedy szkocki określany jest nawet jako „slang” lub dialekt angielskiego⁶⁵. Warto także zaznaczyć, że w języku szkockim wyróżnia się cztery główne dialekty: regionu środkowej Szkocji, północno-wschodniej Szkocji, Orkadów i Szetlandów oraz dialekt potomków szkockich osadników w Irlandii Północnej.

Język szkocki nie był istotnym elementem wykorzystywanym w walce o szkocką niezależność, a sami Szkoci zaakceptowali posługiwanie się językiem angielskim. Formalne znaczenie języka szkockiego wzrosło po powstaniu Parlamentu Szkockiego. Wówczas język ten stał się językiem oficjalnym w Szkocji (obok języka angielskiego) i został formalnie zatwierdzony w programach nauczania⁶⁶.

Drugi ze szkockich języków narodowych, czyli szkocki gaelicki (*Scottish Gaelic*), jak zauważa Roman Szul, może podobnie jak szkocki (*Scots*) odgrywać obecnie jedynie symboliczną rolę dla tożsamości narodowej⁶⁷. Początkowo gaelicki, należący do grupy języków celtyckich P-Celtic, używany był w państwie Piktów i Szkotów. Później posługiwali się nim jedynie mieszkańcy Wyżyn i Wysp. Obecnie liczba osób używających tego języka wynosi ok. 66 tys., są to mieszkańcy pasa centralnego, Wyżyn i Wysp⁶⁸.

Kościół

Duże znaczenie dla utrzymania tożsamości narodowej miało przywiązanie Szkotów do ich niezależnego Kościoła prezbiteriańskiego, nazywanego Kirk. Jego powstanie wynikało z chęci uniezależnienia się od katolickiej Francji oraz odróżnienia od Anglii. Niezależność Kirku została zagwarantowana w Traktacie o Unii (Act of Union) z 1707 r., gdzie zapisano dodatkowo, że pozycja Kościoła prezbiteriańskiego w Szkocji jest chroniona przez Traktat i nie może być nigdy zmieniona⁶⁹. Na mocy ustawy z 1921 r. państwo nie może wpływać na wewnętrzną organizację Kościoła, na jego doktrynę, zarząd czy liturgię. Najwyższą władzą, sądem najwyższej instancji oraz najwyższym prawodawcą w Kirku jest Zgromadzenie Generalne (General Assembly), którego obradami kieruje moderator Zgromadzenia Generalnego. Zadaniem moderatora jest prowadzenie modlitwy, pilnowanie porządku obrad Zgromadzenia oraz podpisywanie uchwał. Moderator pełni także funkcję reprezentacyjną, lecz zgodnie z prawem nie jest głową Kościoła, gdyż tytuł Króla Głowy Kościoła przysługuje Jezusowi Chrystusowi⁷⁰.

⁶⁵ A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona...*, s. 199-200.

⁶⁶ R. Wiszniowski, *Przełomy państwa współczesnego...*, s. 71.

⁶⁷ R. Szul, *Język, naród, państwo...*, s. 295.

⁶⁸ A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona...*, s. 199-200.

⁶⁹ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 24.

⁷⁰ K. Bem, *Kościół Szkocki*, „Magazyn Teologiczny Semper Reformanda” 2003, 30 III, [online] <http://www.magazyn.ekumenizm.pl/content/article/20030330205759345.htm>, 13 V 2014.

Kirk ma specjalny status w Szkocji i przyczynił się do utrzymania szkockiej tożsamości narodowej⁷¹. *Kościół, edukacja i prawo stanowią „szkocką świętą trójcę”, gdyż dzięki niej Szkoci przetrwali w unii od 1707 r., ale nie utracili swej wiary, roztropności i mądrości, a tym samym tożsamości*⁷². Kościół szkocki miał także bardzo duży wpływ na edukację oraz pełnił funkcje socjalne⁷³.

Obecnie ok. 40% Szkotów należy do tego Kościoła. Jest on instytucją głównie społeczną, ze względu na zmniejszenie religijności u Szkotów, lecz posiadającą wciąż duże znaczenie dla tego narodu. Jest także aktywnym uczestnikiem w debatach na temat przyszłości Szkocji⁷⁴.

IV. RAZEM CZY OSOBNO? SZKOCJA NA DRODZE DO NIEPODLEGŁOŚCI?

Konieczność przeprowadzenia referendum niepodległościowego jest w Szkocji silnie eksponowana przez cieszącą się coraz większymi wpływami Szkocką Partię Narodową⁷⁵, której przewodzi pierwszy minister Szkocji Alex Salmond. Szkocka Partia Narodowa (Scottish National Party – SNP) powstała w 1934 r. z połączenia Narodowej Partii Szkocji (National Party of Scotland) i Partii Szkockiej (Scottish Party)⁷⁶. Początkowo SNP nie zdołała zyskać dużego poparcia na terytorium Szkocji. Jej znaczenie zaczęło wzrastać dopiero po 1955 r. Dziewięć lat później zyskała sympatię już 30% elektoratu szkockiego⁷⁷. W tym samym czasie zwiększyła się również liczba członków SNP, do ok. 100 tys. osób. Utworzono też liczne nowe oddziały w terenie. Sukcesem okazały się dla niej także wybory lokalne, podczas których zdobyła aż 40% miejsc w radach samorządowych⁷⁸. W 1968 r. liczba członków SNP wzrosła do 120 tys., co spowodowało, że stała się najliczniejszą partią w Szkocji⁷⁹.

Szkocka Partia Narodowa zyskała jeszcze większe poparcie w latach 70., kiedy odkryto złoża ropy naftowej na Morzu Północnym. SNP zaczęła wówczas mówić o możliwej niezależności ekonomicznej Szkocji dzięki wykorzystaniu jej potencjału płynącego z eksploatacji ropy i gazu ziemnego⁸⁰. W 1974 r. SNP zdobyła ponad 30% głosów

⁷¹ Więcej zob.: N. Bonney, *Scottish Independence, State Religion and the Monarchy*, „Political Quarterly” 2012, Vol. 83, nr 2, s. 362, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-923X.2012.02290.x>.

⁷² R. Wiszniowski, *Przełomy państwa współczesnego...*, s. 71.

⁷³ K. Sobolewska-Myślik, *Partie i systemy partyjne...*, s. 51.

⁷⁴ A. Kulpa, *Tradycja wynaleziona...*, s. 196.

⁷⁵ Oficjalna strona Scottish National Party: <http://www.snp.org/>, 12 IV 2013.

⁷⁶ H. Harmer, *The Longman Companion...*, s. 174.

⁷⁷ S. Kubas, *Parlament Szkocki...*, s. 53.

⁷⁸ S. Zabiegluk, *Historia Szkocji*, s. 319.

⁷⁹ T. Czapiewski, *Kształtowanie się systemu...*, s. 252.

⁸⁰ Szacuje się, że wartość złóż ropy naftowej w szkockim Morzu Północnym wynosi ok. 376 mld funtów. A. Szostkiewicz, *Solo na kobzie*, „Polityka” 2011, 14 XII – 20 XII, s. 56-57.

na terytorium Szkocji w wyborach do parlamentu brytyjskiego⁸¹. W latach 90. SNP ugruntowała swoją pozycję polityczną, zdobywając miejsca zarówno w Izbie Gmin, jak i w Parlamencie Europejskim. Natomiast podczas pierwszych wyborów do nowo wybranego, liczącego 129 miejsc Parlamentu Szkocji w 1999 r. SNP zajęła drugie miejsce, zdobywając trzydzieści pięć mandatów⁸². W kolejnych wyborach, w 2003 r., SNP zdobyła dwadzieścia siedem mandatów w szkockim zgromadzeniu.

Rzeczywiste i przełomowe zwycięstwo odniosła SNP w 2007 r. zdobywając czterdzieści siedem miejsc w tymże parlamencie⁸³. Jej lider, Alex Salmond, został pierwszym ministrem Szkocji, czyli szefem szkockiego organu wykonawczego. W wyborach w 2011 r. SNP potwierdziła pozycję na szkockiej scenie politycznej i ponownie odniosła zwycięstwo. Sukces SNP jest tym większy, że system wyborczy panujący w Szkocji utrudnia zdobycie większości przez jedną z partii politycznych⁸⁴.

Do sukcesu wyborczego SNP przyczynił się także jej obecny przewodniczący i jednocześnie pierwszy minister Szkocji, wspomniany już charyzmatyczny i zdecydowany Alex Salmond. Od samego początku działalności opowiadał się za niepodległością Szkocji. Jednak obecnie postuluje, aby jego partia nie była postrzegana jedynie jako propagatorka niepodległości, ale także jako ugrupowanie najlepsze dla Szkocji⁸⁵. Dla Salmonda Szkoci są dumnym narodem bez państwa. Jeśli nawet nie są jedynie kolonią imperialnej Anglii, to są jednak wyzyskiwanym i poniżanym partnerem w nieszczęśliwie skonstruowanej unii⁸⁶.

W Edynburgu w maju 2012 r., po oficjalnym rozpoczęciu kampanii „Tak dla niepodległej Szkocji”, Salmond powiedział do dziennikarzy: *Chcę, aby Szkocja była niepodległa nie dlatego, że jesteśmy lepsi jako kraj, lecz dlatego, że jesteśmy tak samo dobrzy jak każdy inny*⁸⁷. Na oficjalnych stronach Szkockiej Partii Narodowej można znaleźć argumenty przemawiające za niepodległością Szkocji⁸⁸.

Obok SNP poparcie dla idei niepodległości głoszą także inne partie polityczne: Szkocka Partia Zielonych (Scottish Green Party)⁸⁹ i dwie małe partie socjalistycz-

⁸¹ M.S. Leith, M. Steven, *Party over Policy? Scottish Nationalism and the Politics of Independence*, „The Political Quarterly” 2010, Vol. 81, nr 2, s. 263, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-923X.2010.02086.x>.

⁸² J. Mitchell, *From National Identity to Nationalism, 1945-1999*, [w:] *The Challenge to Westminster. Sovereignty, Devolution and Independence*, red. H.T. Dickinson, M. Lynch, East Linton 2000, s. 163.

⁸³ J. Mitchell, L. Bennie, R. Johns, *The Scottish National Party...*, s. 10.

⁸⁴ D. McCrone, *Scotland Out the Union? The Rise and Rise of Nationalist Agenda*, „The Political Quarterly” 2012, Vol. 83, nr 1, s. 69, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-923X.2012.02262.x>.

⁸⁵ A. Szostkiewicz, *Solo na kobzie*, s. 56-57.

⁸⁶ J. Cowley, *Mr Scotland, Chauvinism and the SNP's Big-tent Nationalism*, „New Statesman” 2012, 26 I, s. 19.

⁸⁷ *Scottish Independence: One Million Scots Urged to Sign „Yes” Declaration*, BBC News, 25 V 2012, [online] <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-18162832>, 13 V 2013.

⁸⁸ Więcej na stronach SNP: <http://www.snp.org/referendum/the-new-scotland>, 11 VI 2013.

⁸⁹ S. Carrell, *The Claymore Count: the Groups Fighting for and against Scottish Independence*, „The Guardian” – The Scotland Blog, 22 VI 2012, [online] <http://www.guardian.co.uk/uk/scotland-blog/2012/jun/22/scottish-independence-campaign-groups>, 16 V 2013.

ne – Szkocka Partia Socjalistyczna (The Scottish Socialist Party) oraz Solidarność (Solidarity). Z ich inicjatywy powstała grupa proniepodległościowa Tak dla Szkocji (Yes Scotland)⁹⁰. Za odłączeniem od Zjednoczonego Królestwa opowiadają się także liczne organizacje, jak np.: Najpierw Niepodległość (Independence First), Partia Pracy dla Niepodległości (Labour for Independence) zrzeszającą członków szkockiej Labour Party opowiadających się za niepodległością, czy Kobiety dla Niepodległości (Women for Independence)⁹¹.

Główne argumenty za odłączeniem Szkocji od Wielkiej Brytanii według zwolenników tej idei są następujące:

- Szkoci będą decydować we własnych sprawach dotyczących polityki zagranicznej i przynależności do organizacji międzynarodowych;
- system wyborczy obowiązujący w wyborach do Parlamentu Szkockiego jest lepszy niż ordynacja większościowa do Izby Gmin;
- zyski z wydobywania ropy naftowej na Morzu Północnym, zamiast trafiać do skarbcza w Londynie, będą zasilają budżet Szkocji;
- rozwój kulturalny, gospodarczy i społeczny Szkocji będzie bardziej dynamiczny poza Zjednoczonym Królestwem.

Zwolennicy niepodległości uważają także, że Szkocja jako samodzielne państwo podwoi liczbę miejsc w Parlamencie Europejskim względem tego, co posiada obecnie, będąc częścią Zjednoczonego Królestwa⁹².

Poparcie dla niepodległej Szkocji deklarują także znane postaci świata kultury, w tym aktorzy Sean Connery, Brian Cox i Allan Cumming, poetka Liz Lochhead czy muzyk Pat Kane⁹³.

Przeciwnikami niepodległości Szkocji są natomiast członkowie trzech głównych partii brytyjskich zasiadających w szkockim parlamencie: Szkockiej Partii Pracy, Szkockiej Partii Konserwatywnej i Szkockiej Partii Liberalnych Demokratów⁹⁴. Krytycy odłączenia Szkocji od Zjednoczonego Królestwa uważają, że istnieje silny związek historyczny i współczesna zależność między obydwoma krajami. Podkreślają szkocki wkład we wzrost potęgi imperium brytyjskiego. Oba narody są także powiązane przez liczne małżeństwa szkocko-angielskie, mieszkające zarówno na terenie Anglii, jak i Szkocji. A przede wszystkim istnieje ogromna zależność ekonomiczna, militarna i monetarna obu krajów. Ponadto Szkocja ma silniejszą pod względem ekonomicznym pozycję na arenie międzynarodowej jako część Wielkiej Brytanii.

Colin Kidd stwierdził, że poza ramami Zjednoczonego Królestwa mała terytorialnie Szkocja nie będzie w stanie zapewnić obywatelom odpowiednich standardów

⁹⁰ Oficjalna strona "Yes Scotland": <http://www.yesscotland.net/>, 10 VI 2013.

⁹¹ S. Carrell, *The Claymore Count...*

⁹² Obecnie Szkocja ma sześć miejsc w Parlamencie Europejskim, Dania natomiast ma trzynastu, a Irlandia dwunastu deputowanych w PE.

⁹³ *Scottish Independence: One Million Scots...*

⁹⁴ S. Carrell, *The Claymore Count...*

życia, zwłaszcza w obecnej, trudnej sytuacji gospodarczej. Jego zdaniem lepszym rozwiązaniem dla Szkocji jest pozostanie, jak to określa, w ramach prawdziwej unii, czyli w Zjednoczonym Królestwie. Według niego Unia Europejska nie jest tak wiarygodna, jak unia szkocko-angielska. Kidd przypomina niedawne pogorszenie sytuacji gospodarczej w Grecji, ostrzegając Szkotów, aby Edynburg nie stał się ponownie, tym razem w złym znaczeniu, „Atenami Północy”⁹⁵.

W 2012 r. stworzono koalicję pod nazwą Razem Lepiej (Better Together). Tworzą ją przede wszystkim trzy największe brytyjskie partie działające na terenie Szkocji, czyli wspomniane: Szkocka Partia Pracy, Szkocka Partia Konserwatywna oraz Szkocka Partia Liberalnych Demokratów. Better Together przedstawia niebezpieczeństwa, jakie może nieść szybkie odłączenie od Wielkiej Brytanii⁹⁶. Przede wszystkim podkreśla niepewną pozycję w relacjach z Unią Europejską, a także z samą Wielką Brytanią.

Mimo zapewnień Alexa Salmonda, że Szkocja jako część Zjednoczonego Królestwa jest jednocześnie częścią Unii Europejskiej, kwestia ta jest dużo bardziej złożona. Jak ujawnia „The Scotsman”, Komisja Europejska przestrzega, że jeśli Szkocja stanie się niepodległym państwem to przestanie być członkiem Unii Europejskiej⁹⁷.

Zgodę na przeprowadzenie referendum niepodległościowego podpisały obie strony – brytyjska i szkocka. 18 września 2014 r. 4 mln uprawnionym do głosowania Szkotom (w tym także liczącym 16 i 17 lat), zadane zostanie proste pytanie: „Czy Szkocja powinna być niepodległym państwem?”⁹⁸.

Według sondaży za pełną niepodległością opowiada się zaledwie ok. 30% Szkotów, jednak skala poparcia ulega tu zmianom. W styczniu 2012 r. za niepodległością opowiadało się 39% Szkotów, a przeciw było 50%. W czerwcu tego samego roku „za” było 35% przy 55% „przeciw”, natomiast w październiku zaledwie 30% poparło ideę niepodległości, zaś przeciw było aż 58%⁹⁹. W lutym 2013 r. za niepodległością opowiedziało się 32% Szkotów, sprzeciw wyraziło 47%, natomiast 20% nadal pozostawało niezdecydowanych¹⁰⁰. I wreszcie według sondażu przeprowadzonego przez Ipsos Mori

⁹⁵ C. Kidd, *The Case for Union*, s. 11.

⁹⁶ Oficjalna strona organizacji Better Together: <http://www.bettertogether.net>, 10 II 2013.

⁹⁷ D. Maddox, *Scottish Independence: Separate Scotland Must Apply to Join EU, Warns Brussels*, „The Scotsman” 2012, 7 XII, [online] <http://www.scotsman.com/the-scotsman/scotland/scottish-independence-separate-scotland-must-apply-to-join-eu-warns-brussels-1-2677200>, 13 VI 2013.

⁹⁸ Pytanie w języku angielskim brzmi: „Should Scotland be an independent country?”. Początkowo Salmond chciał zadać pytanie: „Czy zgadzasz się, żeby Szkocja była niepodległym państwem?” („Do you agree that Scotland should be an independent country?”), eksperci uznali jednak, że tego typu pytanie nie jest dobrze skonstruowane, dlatego zostało ono zmienione. Zob.: S. Carrell, *Scottish Independence: the Essentials Guide*, „The Guardian” 2013, 23 IV, [online] <http://www.guardian.co.uk/politics/scottish-independence-essential-guide>, 10 VII 2013.

⁹⁹ *Scottish Referendum Polling*, UK Polling Report, 21 V 2013, [online] <http://ukpollingreport.co.uk/blog/archives/category/scotland>, 30 V 2013.

¹⁰⁰ S. Macnab, *Scottish Independence: Poll puts Yes Vote to 32%*, „The Scotsman” 2013, 4 II, [online] <http://www.scotsman.com/the-scotsman/politics/scottish-independence-poll-puts-yes-vote-at-32-1-2773806>, 14 VII 2013.

w maju 2013 r. „tak” dla niepodległości zadeklarowało 31%, natomiast na „nie” głosowały aż 59% Szkotów¹⁰¹.

Wyniki sondaży wskazują na brak zdecydowanego poparcia Szkotów dla niepodległości. Większość z nich obawia się nieprzewidywalnych konsekwencji odłączenia od Zjednoczonego Królestwa. Jednak idea niepodległej Szkocji, jeśli nie zostanie zrealizowana podczas referendum w 2014 r., to zapewne będzie powracać. Do momentu głosowania przeciwnicy i zwolennicy niepodległości będą przedstawiać swoje argumenty, udowadniając, co jest ich zdaniem najlepsze dla Szkocji. Czy Szkoci zdecydują się na odłączenie od Zjednoczonego Królestwa, pokaże głosowanie 18 września 2014 r.

BIBLIOGRAFIA

- Abell J., „*They Seem to Think ‘We’re Better than You’*”: Framing Football Support as a Matter of „National Identity” in Scotland and England, „British Journal of Social Psychology” 2011, Vol. 50, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.1348/014466610X514200>.
- Barnes E., *Scottish Independence: Poll Drop in Yes Backing*, „The Scotsman” 2013, 10 V, [online] <http://www.scotsman.com/the-scotsman/politics/scottish-independence-poll-drop-in-yes-backing-1-2924728>.
- Bem K., *Kościół Szkocki*, „Magazyn Teologiczny Semper Reformanda” 2003, 30 III, [online] <http://www.magazyn.ekumenizm.pl/content/article/20030330205759345.htm>.
- Better Together, [online] <http://www.bettertogether.net>.
- Blair T., *Podróż*, przeł. Z. Szachnowska-Olesiejuk, M. Fabian, Katowice 2011.
- Bonney N., *Scottish Independence, State Religion and the Monarchy*, „Political Quarterly” 2012, Vol. 83, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-923X.2012.02290.x>.
- Carrell S., *The Claymore Count: the Groups Fighting for and against Scottish Independence*, „The Guardian” – The Scotland Blog, 22 VI 2012, [online] <http://www.guardian.co.uk/uk/scotland-blog/2012/jun/22/scottish-independence-campaign-groups>.
- Carrell S., *Scottish Independence: the Essentials Guide*, „The Guardian” 2013, 23 IV, [online] <http://www.guardian.co.uk/politics/scottish-independence-essential-guide>.
- The Challenge to Westminster. Sovereignty, Devolution and Independence*, red. H.T. Dickinson, M. Lynch, East Linton 2000.
- The Consequences of Devolution*, red. P. Norton, London 1998, *King-Hall Paper*, 6.
- Cowley J., *Mr Scotland, Chauvinism and the SNP’s Big-tent Nationalism*, „New Statesman” 2012, 26 I.
- Czapiewski T., *Kształtowanie się systemu politycznego Szkocji*, Szczecin 2011.
- Denver D., *Voting in the 1997 Scottish and Welsh Devolution Referendums: Information, Interests and Opinions*, „European Journal of Political Research” 2002, Vol. 41, nr 6, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/1475-6765.00034>.
- Denver D. i in., *Scotland Decides. The Devolution Issue and the 1997 Referendum*, London 2000.

¹⁰¹ E. Barnes, *Scottish Independence: Poll Drop in Yes Backing*, „The Scotsman” 2013, 10 V, [online] <http://www.scotsman.com/the-scotsman/politics/scottish-independence-poll-drop-in-yes-backing-1-2924728>, 15 VII 2013.

- Harmer H., *The Longman Companion to the Labour Party 1900-1998*, London 1999, *Longman Companions to History*.
- Kapitalniak T., *Historia Szkocji*, Łódź 2000.
- Kidd C., *The Case for Union*, „Public Policy Research” 2012, Vol. 19, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1744-540X.2012.00675.x>.
- Kubas S., *Parlament Szkocki. Dewolucja – wyzwanie dla Zjednoczonego Królestwa*, Warszawa 2004.
- Leith M.S., Steven M., *Party over Policy? Scottish Nationalism and the Politics of Independence*, „The Political Quarterly” 2010, Vol. 81, nr 2, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-923X.2010.02086.x>.
- Macnab S., *Scottish Independence: Poll Puts Yes Vote to 32%*, „The Scotsman” 2013, 4 II, [online] <http://www.scotsman.com/the-scotsman/politics/scottish-independence-poll-puts-yes-vote-at-32-1-2773806>.
- Maddox D., *Scottish Independence: Separate Scotland Must Apply to Join EU, Warns Brussels*, „The Scotsman” 2012, 7 XII, [online] <http://www.scotsman.com/the-scotsman/scotland/scottish-independence-separate-scotland-must-apply-to-join-eu-warns-brussels-1-2677200>.
- McCrone D., *Scotland Out the Union? The Rise and Rise of Nationalist Agenda*, „The Political Quarterly” 2012, Vol. 83, nr 1, [online] <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-923X.2012.02262.x>.
- Mitchell J., Bennie L., Johns R., *The Scottish National Party. Transition to Power*, Oxford 2012.
- Ostrowski M., *Bez żarliwości o wolności*, „Polityka” 2007, 1 V, [online] <http://www.polityka.pl/swiat/analizy/216336,1,bez-zarliwosci-o-wolnosci.read>.
- Pocket History of Scotland*, red. J. Mackay, Bath 2003.
- Schulman S., *Challenging the Civic/Ethnic and West/East Dichotomies In the Study of Nationalism*, „Comparative Political Studies” 2002, Vol. 35, nr 5, [online] <http://dx.doi.org/10.1177/0010414002035005003>.
- Scottish Independence: One Million Scots Urged to Sign „Yes” declaration*, BBC News, 25 V 2012, [online] <http://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-scotland-politics-18162832>.
- Scottish National Party, [online] <http://www.snp.org/>.
- Scottish Referendum Polling*, UK Polling Report, 21 V 2013, [online] <http://ukpollingreport.co.uk/blog/archives/category/scotland>.
- Sobolewska-Mysłik K., *Partie i systemy partyjne na poziomie regionu. Przykład Szkocji i Katalonii*, Kraków 2012, *Prace Monograficzne Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, 616.
- Szostkiewicz A., *Solo na kobzie*, „Polityka” 2011, 14 XII – 20 XII.
- Szul R., *Język, naród, państwo. Język jako zjawisko polityczne*, Warszawa 2009.
- Tożsamości kulturowe w Europie Zachodniej*, red. P. Załęski, P. Syliwoniuk, Warszawa 2012, *Kultura i Polityka*, 1.
- Ustroje państw współczesnych*, red. W. Skrzydło, Lublin 2000.
- Wiszniewski R., *Przełomy państwa współczesnego. Przypadek Szkocji i Katalonii*, Warszawa 2013.
- “Yes Scotland”, [online] <http://www.yesscotland.net/>.
- Zabieglik S., *Historia Szkocji*, Gdańsk 2000.

Zabieglik S., *Powstania jakobickie w Szkocji*, Emito.net, 10 IV 2008, [online] http://www.emito.net/kultura/historia/powstania_jakobickie_w_szkocji_49280.html.

Zięba A., *Przesłanki reformy ustrojowej państwa w doktrynie Labour Party*, „Państwo i Prawo” 2001, z. 5.

Zins H., *Historia Anglii*, Wrocław 1979.

Dr Joanna RADOWICZ – absolwentka Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach (obecnie Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach). W 2009 r. obroniła pracę doktorską w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk na temat „W poszukiwaniu trzeciej drogi dla socjaldemokracji. Programowe i teoretyczne koncepcje T. Blaira” i uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Obecnie pracuje jako adiunkt na Wydziale Zarządzania i Modelowania Komputerowego w Politechnice Świętokrzyskiej.